

מראי מקומות - תענית

ח.

ז. כאן בציבור

ובאמת יש להק' למה מתקבלת התפלה כשאינה בכוונה אם היא נאמרת בציבור, הרי סכ"ס "בלשונם יכזבו לו", וא"כ למה יכפר עון. וביאר ר' שמחה זיסל (חכמה ומוסר, ח"ב סי' ז') דיש חילוק בין שקר וכזב, דשקר הוא מה שהאדם משקר ובשעת מעשה הוא יודע דמשקר, זהו שקר. אבל כזב הוא מה שהוא עכשיו אמת אבל אינו יכול לקיים דבריו אח"כ. וא"כ, מי שבאמת רוצה לילך בדרכי ד', אלא דבסוף אינו יכול לכבוש תאוותו, זהו בגדר כזב. אבל מי שאינו רוצה כלל, רק עושה המעשים בשביל כבוד או ממון, זהו בגדר שקר. וא"כ, יחיד יכול להיות שעושה מעשיו בשביל כבוד והוא בגדר שקר, משא"כ רבים, ממי יבקשו כבוד, הלא רבים הם. וא"כ מעשיהם אינם בגדר שקר רק בגדר כזב, ולכן תפלתם אינה נמאסת.

ח. בציבור

ע' משך חכמה (בראשית מ"ח, כ"ב) שכ' שיש לחלק בין סדר התפלה, דהיינו נוסח התפלה שקבעו חז"ל, ובין תפלה שאדם מחדש לבקש צרכיו. דבסדר התפלה אין הכוונה מעכבת כי אם בברכה ראשונה, אבל כשאדם מבקש צרכיו בנוסח של עצמו, הרי אם אינו מכוון אין תפלתו נשמעת. וזוהי כ' לבאר הגמ', כאן ביחיד כאן בציבור, פירוש שסדר התפלה שהוא בציבור אף שהיא בלא כוונה מתקבלת, לא כן הבקשה החדשה שהיא צריכה להיות בכוונה מופלגת (וצ"ע אם כוונתו לבאר דברי הגמ' ד"בציבור" לאו דוקא וכוונתו רק לתפלה שהיא בדרך כלל בציבור). וע"ע בגרי"ז עה"ת (סטענסייל על התורה שם) שג"כ כ' לחלק בין ב' מיני תפלה אלו.

ז. כמה גדולים בעלי אמונה, מניין מחולדה ובור

ע' ברש"י ותוס' שמביאים המעשה. וע' בחי' חת"ס (הנדמ"ח) בסוגיין, דכ' שלא הי' כאן לא פתח ולא חרטה [ובביאור דבריו, כ' במלואים שם שהק' האחרונים על המעשה, למה לא התיר נדרו, וע"ז תי' חת"ס שלא הי' יכול להתיר נדרו, לפי שלא הי' פתח או חרטה].

ז. ומה המאמין בחולדה ובור כה, וכו'

כ' בשיחות מוסר (סי' ס"ד בנדמ"ח) דלכא' הענין תמוה, וביאר שע"י אמונתו בחולדה ובור, ניתן בהם כח לשמור על קיום הדבור היוצא מפיו, ואם יפר את הבטחתו, הרי הם נפרעים ממנו. וע"ז אמר הגמ' דהבוטח בהקב"ה עאכו"כ, כלומר, שאם הוא מאמין ובוטח בהקב"ה, לא כ"ש שע"י הנהגתו הרי הוא "נותן כח" כביכול לנהוג עמו כמדת בטחונו ואמונתו.

יא. נאמרה עצירה בגשמים ונאמרה עצירה באשה וכו'

ולא ביארה הגמ' למאי נפק"מ מדמין אשה לגשמים. וכ' רש"י כלומר על כולן מבקשים רחמים. וע' מהרש"א [ולכא' כוונתו לבאר על דרך רש"י] דכ' דנפק"מ דבעי רחמי שמים במטר כמו באשה. וע' בן יהוידע שהק' על רש"י דזה פשוט, דודאי צריך לבקש רחמים בכולם, דאין לך חסרון טובה יותר מזה. וכ' דמה דהגמ' רוצה ללמדנו בדמיון אשה לגשמים, היינו דאם ראינו עת רצון שהשפיעו מן השמים בגשמים, נכון להתפלל אותה שעה על אשה ג"כ, וכן להיפוך, דכיון דדמו אהדדי, אז כשיש עת רצון לזה יהי' עת רצון גם לזה.

א. ירבה בישיבה

פרש"י, דבני הישיבה יסדירו משנתם, ולכן עליו להרבות בלימוד עם בני הישיבה. אבל המאירי כ' להיפוך, דירבה ויתמיד בהתבודדות, ובזה נוצח הכל.

ב. הוה מסדר מתני' מ' זמנין כנגד

מ' יום שניתנה תורה, וכו'

כ' המהרש"א דבאה איכא טעמא, דמשה נמי סדרן באותן מ' ימים, ולכל הפחות סידרן פעם א' בכל יום, אבל כנגד הכ"ד ספרי תנ"ך אין כאן טעם מבורר, וצ"ע.

ג. מאי תקנתן ילכו אצל מי שיודע

ללחוש... וירבה עליו בתפלה

ואין ידעו חז"ל דהתקנה של ירידת הגשמים הוא בתפלה, כ' הן יהוידע בשם בנו ר' יעקב, דכיון דגשמים הראשונים שירדו לעולם לא ירדו אלא ע"י תפלה של אדם הראשון, כמו שאמרו חז"ל שהדשאים כשנבראו עמדו על פתח הקרקע, ולא יצאו עד שבא אדה"ר והתפלל וירדו גשמים ויצאו, א"כ מסתבר דלעולם התקנה של ירידת גשמים היא ע"י תפלה.

ד. ואין יתרון לבעל הלשון... מה הנאה יש לך וכו'

ולכא' ק', איך שייך לומר שאין הנאה בדיבור לשה"ה הרי יש לנו כ"כ הנאה בזה דאנו כמעט אנוסים ע"ז, וכדאמרו חז"ל (ב"ב קסה). וכולם באבק לשון הרע, כן הק' הגר"י יחזקאל לעוינשטיין (אור יחזקאל, ימים נוראים א'). ותי' דהאדם עצמו עושה העבירה של לשון הרע לחמורות. דהיינו, דמצד הטבע הרי נקל מאד שלא להכשל בעון לה"ה, ורק ע"י ההרגל בדברי לה"ר נעשה לו עבירת לה"ר לעונג שאין לו שיעור, ולכן קשה לו מאד שלא לדבר לה"ה.

ה. אין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים נפשו בכפו

פרש"י, כלומר שנפשו מכוונת בכפו. וכ' המהרש"א דהיינו דמכין בלב שלם, וכמו דאמר'י בעלמא דרחמנא ליבא בעי, ועוד מימרות. אולם כ' המהרש"א דכאן י"ל שיש כאן דבר נוסף, דלבו מכוון כ"כ לשמים שיהו פיו ולבו שוין, כאילו הם במקום א' בכפו.

ו. לא קשיא, כאן ביחיד כאן בציבור

פרש"י "תפלתם נשמעת ואע"פ שאין לב כולם שלם כדכתיב ויפתוהו בפיהם בדברים, לשון רבים". וע' ברמב"ם (תשובה ב, ו) דכ' דאע"פ דתשובה יפה לעולם, בעשרת ימי תשובה יפה ביותר ומתקבלת מיד וכו', בד"א ביחיד, אבל בציבור כל זמן שעושין תשובה וצועקין בלב שלם הן נענין. וכבר הק' הגרעק"א בגליונות על הרמב"ם שם, דלכא' מבואר בסוגיין דתפלת ציבור מהניא אפי' אם אינה בלב שלם. והביא לתרץ מר' חיים אלפאנדרי, דהגם דבציבור לא בעינן שכל א' יהיה לבו שלם, אבל צריך שיהי' עכ"פ לב א' מהם שלם, א"נ י"ל דהתם מיירי בעשרת ימי תשובה, אבל בשאר ימות השנה צריך להיות בלב שלם (דהיינו, דצריך ב' מעלות כדי שתתקבל התפילה אף בלא כוונה, גם שתהי' בציבור וגם ב' ימי תשובה, אבל אם חסר א' מהן צריכה היא להיות בלב שלם).